

Accesul la justiție pe înțelesul tuturor

Drepturile persoanelor cu dizabilități

1 Persoanele cu dizabilități au dreptul la viață personală

Viața personală înseamnă tot ce ține de **familia, casa, scrisorile, telefonul** sau **sănătatea** unei persoane.

Persoanele cu dizabilități își pot întemeia o familie și pot decide ce este mai bine pentru familia lor.

2 Persoanele cu dizabilități au dreptul să participe la viața politică și publică

A participa la viața politică a țării înseamnă să poți **vota** și să **fii votat** sau ales.

Persoanele cu dizabilități trebuie să primească ajutorul de care au nevoie, pentru a putea participa la viața publică și pentru a vota.

3 Dreptul la protecție socială pentru o viață mai bună

Statul trebuie să aibă grijă ca persoanele cu dizabilități să beneficieze de **tot ce este nevoie pentru viață**: mâncare, îmbrăcăminte, locuință, apă potabilă, echipamente pentru a se deplasa mai ușor, a auzi și a vedea mai bine.

4

Dreptul la viață independentă și integrare în comunitate

Persoanele cu dizabilități au dreptul la un trai în comunitate, alături de ceilalți oameni.

Persoanele cu dizabilități au dreptul să aleagă unde să trăiască și cu cine să trăiască.

Persoanele cu dizabilități au dreptul să primească ajutorul asistenței sociale sau asistenței personale atunci când au nevoie.

5

Dreptul de a spune ce gândești și de a primi informațiile de care ai nevoie

Persoanele cu dizabilități trebuie să aibă posibilitatea să afle ușor orice informație necesară și aceasta să fie prezentată pe înțelesul lor.

6

Dreptul de a participa la viață culturală, activități recreative, timp liber și sport

Statul trebuie să ia toate măsurile pentru ca persoana cu dizabilități să poată **participa la viața culturală**.

Emisiunile de la televizor, filmele și piesele de teatru trebuie să fie și pe înțelesul persoanelor cu dizabilități.

În clădirile teatrelor, muzeelor, cinematografele, bibliotecilor și sălilor de expoziții trebuie să existe rampe de acces, care să permită persoanelor cu dizabilități să intre. Persoanele cu dizabilități **pot organiza și participa** la activități de odihnă, de petrecere a timpului liber și sportive.

7

Dreptul la educație

Orice persoană cu dizabilități, indiferent de vârstă are **dreptul să învețe**.

Copilul cu dizabilități are dreptul să meargă la școala din **satul** sau **orașul** în care locuiește.

Este necesar ca **toate școlile să fie adaptate** nevoilor persoanelor cu dizabilități și să **le ofere sprijin în învățare**. Profesorii **trebuie să cunoască cum să lucreze** cu persoanele cu dizabilități, pentru a le oferi o educație cât mai bună.

Persoanele cu deficiențe de auz și de vâz trebuie să poată **învața în felul care este potrivit pentru ei**.

Tinerii și tinerele cu dizabilități trebuie să aibă posibilități să **continue studiile** la **colegiu** sau **universitate**.

8

Dreptul la sănătate

Persoanele cu dizabilități, la fel ca toți oamenii, au dreptul să se bucure de **cea mai bună stare de sănătate**.

Statul **trebuie să dezvolte servicii de sănătate** pentru persoanele cu dizabilități **în orașe și sate**, cât mai aproape de locul de trai.

Medicii și asistentele medicale trebuie să **respecte drepturile** persoanelor cu dizabilități. Ei le vor **trata cu respect**, vor cunoaște nevoile lor și le vor acorda îngrijirea medicală necesară.

9

Dreptul la muncă și la formare profesională

Statul trebuie să creeze condiții pentru ca persoanele cu dizabilități **să învețe profesia** care li se potrivește cel mai bine.

Orice persoană **are dreptul să-și aleagă munca** pe care vrea să o facă. Statul trebuie să ajute persoana cu dizabilități **să-și găsească un loc de muncă**.

Dreptul la muncă al persoanelor cu dizabilități **trebuie protejat**. Aceasta înseamnă că **locul de muncă trebuie adaptat** nevoilor persoanei cu dizabilități.

10

Dreptul la accesibilitate și deplasare ușoară în localitate și în afara ei

Persoanele cu dizabilități trebuie să **poată folosi tot ceea ce este în satul sau în orașul lor**. Așa ei pot avea o viață independentă.

Persoanele cu dizabilități **trebuie să poată intra ușor** în clădiri, în special în școli, instituții medicale, locuințe și instituții în care își au locul de muncă.

Este necesar ca persoanele cu dizabilități să poată **utiliza ușor orice transport**, care circulă prin satul sau orașul lor, dar și cel care circulă spre alte sate sau orașe.

Persoanele cu dizabilități trebuie să poată **folosi ușor orice drum** din satul sau orașul lor, dar și drumul către alte sate sau orașe.

11

Persoanele cu dizabilități au dreptul de a fi protejate împotriva exploatării, violenței și abuzului

Statul trebuie să ia toate măsurile ca persoanele cu dizabilități **să nu fie exploatare sau abuzate** de către alți oameni.

Statul este obligat să ofere servicii de protecție accesibile persoanelor cu dizabilități în cazuri de violență.

Persoanele cu dizabilități și familiile lor trebuie informate despre cum să recunoască și să nu nimerescă în situații de exploatare și violență.

12

Dreptul persoanelor cu dizabilități la accesul efectiv la justiție

Persoanele cu dizabilități pot cere **ajutorul unui avocat**, atunci când au nevoie.

Persoanele cu dizabilități **se pot adresa în judecată**, pentru a-și apăra drepturile.

REȚINE:

Dacă drepturile tale sau drepturile altor persoane cu dizabilități au fost încălcate, sună la Serviciul de asistență gratuită la telefonul pentru persoanele cu dizabilități - **0 8001 0808** sau la Linia verde a Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității, care mai poate fi numit Consiliul pentru Egalitate – **0 8003 3388**.

Asistența juridică garantată de stat

◆ Toți oamenii din Republica Moldova pot primi asistență juridică gratuită, care poate fi **primară** sau **calificată**.

◆ **Asistența juridică primară** oferă informații despre legile Republicii Moldova, drepturile și obligațiile cetățenilor, dar și cum trebuie să fie respectate aceste drepturi și obligații.

◆ Asistența juridică primară **te poate consulta** dacă ai anumite probleme ce țin de respectarea drepturilor tale.

◆ Asistența juridică primară **te poate informa** despre ce documente trebuie să pregătești pentru a-ți putea apăra drepturile.

◆ Oricine poate primi asistență juridică primară.

Asistența juridică primară poate fi oferită de către parajuriști, organizații care apără drepturile omului, dar și de către avocați.

◆ **Parajuristul** este persoana care te poate ajuta gratuit să-ți aperi drepturile.

◆ **Parajuristul** te poate ajuta cu informațiile de care ai nevoie și pașii pe care trebuie să-i urmezi, pentru a rezolva problema ce ține de încălcarea drepturilor tale.

◆ **Parajuristul** te va ghida spre organizația și specialistul din domeniul drepturilor omului care te va sfătui cum să îți rezolvi problema.

◆ **Parajuristul** este responsabil ca toți oamenii din satul sau orașul în care locuiești să își cunoască și să își apere drepturile.

◆ În localitățile unde nu sunt parajuriști te poți adresa **asistentei sociale, primarului** sau **secretarului primăriei** pentru a te ajuta să-ți aperi drepturile.

◆ **Asistența juridică calificată** se oferă de către un avocat, plătit de către stat, care te va ajuta să îți rezolvi problemele ce țin de încălcarea drepturilor tale.

Pentru a primi asistență juridică calificată gratuită, te poți adresa la Oficiile teritoriale ale Consiliului Național pentru Asistența Juridică Garantată de Stat (CNAJGS).

REȚINE:

Dacă din cauza dizabilității îți este refuzat ajutorul unui parajurist sau al unei parajuriste, ajutorul unui avocat sau al unei avocate, înseamnă că ești discriminat.

Dacă ești discriminat, trebuie să te adresezi la **Consiliul pentru Egalitate**.

Măsurile de ocrotire ale persoanelor cu dizabilități

Legea spune că orice persoană care a împlinit vârsta de 18 ani și care are o dizabilitate ce nu îi permite să ia unele decizii sau nu poate să își îndeplinească unele nevoi, poate să ceară o **măsură de ocrotire**.

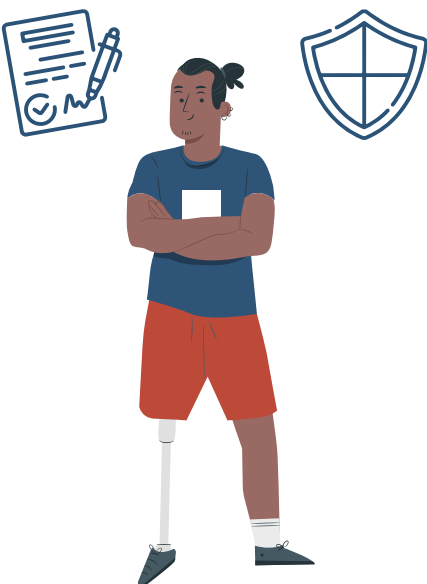
Măsura de ocrotire te ajută să fii **mai independent** și îți oferă siguranța că drepturile și interesele tale nu sunt **încălcate**.

Orice măsură de ocrotire trebuie să respecte toate dorințele și sentimentele tale. Toți sunt obligați să țină cont de ele.

Doar atunci când dorințele tale proprii îți pot dăuna, este permis ca cineva să se implice și să te ajute să iei altă decizie.

Sunt mai multe feluri de **măsuri de ocrotire**

Contractul de asistență este un document care permite unei persoane, numită **asistent** sau **asistentă** să te ajute să iei cele mai bune decizii pentru tine, să te informeze și să te ajute să comunici mai bine cu alți oameni.

Mandatul de ocrotire este un document prin care permiți unei persoane de încredere numită **mandatar** sau **mandatară** să ia decizii în locul tău, atunci când tu nu vei fi în stare să decizi.

Ocrotirea provizorie sau temporară, este atunci când o persoană, numită **ocrotitor** sau **ocrotitoare**, te ajută să îți aperi drepturile.

Poți beneficia de **ocrotire provizorie** nu mai mult de un an sau doar pentru o situație concretă, când trebuie să îți aperi drepturile.

Dacă nu este destul ajutorul pe care l-ai primit de la **ocrotirea provizorie** și mai ai nevoie ca cineva să te ajute să iei anumite decizii sau să îți aperi drepturile, atunci este nevoie de **curatelă**.

Curatela este o măsură de ocrotire care îți permite să ai ajutor continuu timp de 5 ani.

Tutela este o măsură de ocrotire prin care primești ajutorul cuiva ca să iei decizii și să îți aperi drepturile.

Poți beneficia de tutelă pe o perioadă de la 5 ani până la 10 ani.

Poți alege orice măsură de ocrotire care ți se potrivește cel mai bine.

Pentru aceasta trebuie să depui o cerere la primărie sau la asistența socială din satul sau din orașul tău.

Cine poate depune cererea

- ◆ persoana cu dizabilități, care are nevoie de o măsură de ocrotire;
- ◆ soțul sau soția persoanei cu dizabilități;
- ◆ o rudă apropiată a persoanei cu dizabilități;
- ◆ o persoană care a locuit mai mult de 3 ani cu persoana cu dizabilități.

Cererea mai poate fi depusă de către primarul sau primara satului sau orașului unde locuiește persoana cu dizabilități.

Ce documente sunt necesare pentru a primi o măsură de ocrotire?

buletinul de identitate al persoanei cu dizabilități;

raportul de expertiză extrajudiciară psihiatrică, care este un document de la medicul psihiatru;

cererea de oferire a măsurii de ocrotire, în care trebuie să fie scrise mai multe informații:

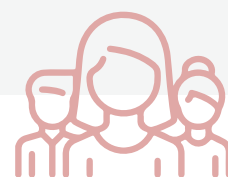
- ◆ informații despre persoana cu dizabilități;
- ◆ informații care să demonstreze că persoana cu dizabilități are nevoie de măsură de ocrotire;
- ◆ informații despre persoanele care vor ajuta persoana cu dizabilități să ia decizii și să își apere drepturile;
- ◆ informații despre medicul care tratează persoana cu dizabilități;
- ◆ informații despre familia, veniturile și tot ce aparține persoanei cu dizabilități.

Trebuie prezentate documentele care confirmă tot ce este scris în cerere.

REȚINE:

Tutore sau curator poate fi orice persoană în afară de medici, lucrători medicali și farmaciști.

Determinarea dizabilității

Dizabilitatea este determinată de către **Consiliul Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă**. În această carte vom folosi denumirea de **Consiliu**.

Pentru a primi un grad de dizabilitate, trebuie să depui un dosar la **Consiliu**.

Dosarul este alcătuit din mai multe documente

- ◆ **buletinul de identitate** în formă originală și o copie;
- ◆ **certificatul de dizabilitate** în formă originală;
- ◆ documentul de la medicul de familie, numit **Formularul F-088/e**;
- ◆ **documentele tale** de studii:
atestatul, diplomele de la școală, colegiu și universitate și alte cursuri pe care le-ai făcut;
- ◆ documentul de la Serviciul de asistență psihopedagogică din raionul sau orașul tău, numit **Formularul numărul 5**;
- ◆ documentul de la Direcția asistența socială și protecția familiei, numit **Anchetă socială**;
- ◆ **cererea** pe care o adresezi Consiliului.

Peste un an de la primirea gradului de dizabilitate, trebuie să depui o nouă cerere, numită **cerere repetată**.

După ce ai pregătit dosarul cu toate documentele, trebuie să te prezinți la Consiliul din raionul tău. Este bine să prezinți dosarul personal.

Dacă ești din raionul Criuleni, poți prezenta dosarul la adresa:

strada Biruința, 12, clădirea
Primăriei, etajul 1, biroul 10

telefonul la care poți suna este
0248 20 797

Dacă ești din raionul Dubăsari, poți prezenta dosarul la adresa:

satul Coșnița, strada Ion Creangă, 1,
clădirea Direcției asistența socială și
protecția familiei Dubăsari, etajul 1

telefonul la care poți suna este
060 277 977

Specialiștii **Consiliului** hotărăsc ce grad de dizabilitate ai.

Specialiștii mai scriu și ce trebuie să faci, pentru ca să te simți mai bine.

REȚINE:

Dacă nu ești de acord cu hotărârea **Consiliului**, poți scrie o cerere de verificare a gradului de dizabilitate, numită **contestație**.

Trebuie să transmiți contestația la Consiliul din raionul tău sau la Consiliul din Chișinău.

Contestația trebuie trimisă în timp de 30 de zile lucrătoare, din momentul în care Consiliul a luat hotărârea.

Sunt mai multe Servicii de suport pentru persoanele cu dizabilități din Republica Moldova

În această broșură vei găsi **denumirea instituțiilor, adresa și numărul de telefon** unde poți suna, dacă ai nevoie de informații sau ajutor pentru a-ți apăra drepturile.

Consiliului Național pentru Asistența Juridică Garantată de Stat

Consiliului Național pentru
Asistența Juridică Garantată
de Stat

Consiliul pentru Asistența Juridică Garantată de Stat te poate ajuta, dacă vrei să afli informații despre legile Republicii Moldova, drepturile și obligațiile cetățenilor, dar și cum sunt respectate aceste drepturi și obligații.

Consiliul se află pe adresa: orașul Chișinău, strada Alecu Russo, 1, blocul 1A, birourile 32, 34, 36, 37

telefonul la care poți suna este
022 496 953

Poți vedea mai multe informații despre Consiliul pentru Asistența Juridică Garantată de Stat pe site-ul www.cnajgs.md

Dacă ești din raionul Criuleni, poți telefona consultantul responsabil la numărul de telefon
067 444 885

Dacă ești din raionul Dubăsari, poți telefona consultantul responsabil la numărul de telefon
067 445 930

Asociația Națională a Parajuriștilor din Moldova

PARAJURIST

Asociația te poate ajuta, dacă ai nevoie de un parajurist pentru a-ți apăra drepturile.

Pe site-ul www.parajurist.md/lawyers vei găsi un parajurist aflat în apropierea localității tale.

Telefonul la care poți suna este **068 686 472**

Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității (Consiliul pentru Egalitate)

Consiliul pentru Egalitate te poate ajuta, dacă ți-au fost încălcate drepturile sau ai fost discriminat. Consiliul pentru Egalitate primește plângeri pe foaie sau on-line, la următoarele adrese:

- prin poștă: Republica Moldova, MD-2004, Chișinău, bulevardul Ștefan cel Mare și Sfânt, 180, oficiul 405
- prin poșta electronică info@egalitate.md
- prin fax **022 212 817**
- sau te poți înscrie la o întâlnire cu membrii Consiliului pentru Egalitate, dacă suni la numărul de telefon **022 212 817**

Consiliul Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă

Te poți adresa la Consiliu, dacă vrei să obții un grad de dizabilitate.

Consiliul se află pe adresa: orașul Chișinău, strada Alexandru Hajdeu, 49

Telefonul unde poți suna este **022 211 300**

Adresa poștei electronice este cnddcm@cnddcm.gov.md

Mai jos sunt serviciile pe care le poți solicita de la **Direcția asistența socială și protecția familiei Criuleni și Dubăsari**

- 1. Serviciul Asistență Socială Comunitară** oferă ajutor persoanelor din satul sau din orașul tău.

Dacă ești din Criuleni, găsești acest serviciu pe strada 31 august, 108, în clădirea Consiliului Raional, etajul 1.

Telefonul la care poți suna este **0248 22 548**

Adresa poștei electronice este as.criuleni@gmail.com

Dacă ești din Dubăsari, găsești acest serviciu în satul Coșnița, strada Ion Creangă, 1.

Telefonul la care poți suna este **0248 25 580**

Adresa poștei electronice este as.dubasari@gmail.com

- 2. Serviciul Asistență personală** oferă ajutor și îngrijire persoanelor cu dizabilități grave la ele acasă.

 Dacă ești din Criuleni, poți suna șeful serviciului, la telefonul **0248 20 760**

 Dacă ești din Dubăsari, poți suna șeful serviciului, la telefoanele **068 319 522** și **069 168 836**

- 3. Serviciul de îngrijire socială la domiciliu** oferă ajutor persoanelor cu dizabilități și celor în vârstă, dacă nu au rude care să le ajute.

 Dacă ești din Criuleni, poți suna șefa serviciului, la telefonul **0248 22 075**

4. **Serviciul locuință protejată** oferă ajutor persoanelor cu dizabilități, care doresc să trăiască alături de oamenii din satul sau orașul lor.

 Poți suna asistența socială din satul Oxentea, raionul Dubăsari, la telefoanele **069 886 837** și **069 968 759**

5. **Serviciul protezare și ortopedie** ajută persoanele cu dizabilități locomotorii. Serviciul le oferă scaune rulante, premergătoare, încălțăminte specială și alte obiecte necesare, pentru a se deplasa mai ușor.

 Dacă ești din Criuleni, poți suna șefa serviciului, la telefonul **0248 22 075**

 Dacă ești din Dubăsari, poți suna medicul care face proteze, la telefonul **069 076 095**

6. **Direcția asistența socială și protecția familiei din Criuleni și din Dubăsari** oferă persoanelor cu dizabilități și persoanelor în vârstă bilete la sanatorii.

 Poți afla mai multe informații, dacă suni la telefonul **0248 22 122** sau te adresezi la biroul 122 din clădirea Consiliului raional Criuleni.

 Mai poți suna și un specialist pentru persoanele cu dizabilități și persoanele în vârstă, care lucrează la Direcția asistența socială și protecția familiei Dubăsari.

Telefonul specialistului este **0248 25 565**

7. **Serviciul social Echipa Mobilă** ajută persoanele cu dizabilități și membrii familiei care au grijă de ei acasă.

 Serviciul este în orașul Criuleni, strada 31 august, 68.

 Telefonul la care poți suna este **0248 20 654**

În raioanele Criuleni și Dubăsari sunt mai multe organizații care oferă ajutor și servicii persoanelor cu dizabilități sau din categorii vulnerabile:

- 1. Centrul de intervenție timpurie Lăstărel** ajută copiii, care au vârstă mai mică de 3 ani și au unele probleme de dezvoltare sau au dizabilitate.
Centrul se află în clădirea spitalului din Criuleni.
Telefonul la care poți suna este **0248 84 021**

- 2. Centrul comunitar de sănătate mintală Criuleni** ajută persoanele cu dizabilități mintale din raioanele Criuleni și Dubăsari.
Centrul se află în clădirea Centrului de sănătate din orașul Criuleni, etajul 2.
Poți suna medicul psihiatru la telefonul **0248 25 027**

- 3. Centrul de plasament pentru persoanele în vârstă sau care au și dizabilități Alexandru Grăjdean**, unde persoanele în vârstă și cele care au dizabilități pot rămâne pentru mai multe zile, pentru a primi ajutorul de care au nevoie.
Centrul se află în orașul Criuleni pe strada Păcii, 43.
Telefoanele la care poți suna sunt **0248 22 065** și **069 868 320**

- 4. Centrul de plasament temporar pentru persoane adulte cu dizabilități** ajută persoanele cu dizabilități să își îmbunătățească starea de sănătate.
Centrul se află în satul Cocieri, raionul Dubăsari.
Telefonul la care poți suna este **0248 42 018**

- 5. Centrul de reabilitare de zi pentru copii cu dizabilități** primește copiii cu dizabilități și familiile lor în timpul zilei și fac diferite activități care să-i distreze și să-i facă să se simtă bine.
Centrul se află în orașul Criuleni, pe strada Ștefan cel Mare, 31a.
Telefoanele la care poți suna sunt **0248 22 029** și **069 873 207**

- 5. Centrul multifuncțional Dubăsarii Vechi** primește, în timpul zilei sau pentru mai multe zile, persoane în vârstă, persoane cu dizabilități și copii din familii vulnerabile sau care nu au părinți.
Telefonul la care poți suna este **069 345 568**

Mai sunt și alte centre și instituții care ajută persoanele cu dizabilități să-și apere drepturile

- 1. Alianța Organizațiilor pentru Persoane cu Dizabilități din Republica Moldova (AOPD)** este formată din mai multe organizații care apără drepturile persoanelor cu dizabilități. Alianța are grijă ca persoanele cu dizabilități să se simtă bine în satul sau orașul lor, iar legile să fie bune pentru toți.

- Alianța se află în orașul Chișinău, pe strada Serghei Lazo, 40.
- Telefonul la care poți suna este **079 222 505**
- Mai poți trimite și o scrisoare prin poșta electronică la adresa info@aopd.md

-
- 2. Centrul pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități** ajută gratuit persoanele cu dizabilități în toate problemele ce țin de drepturile lor.

- Centrul se află în orașul Chișinău, pe strada Pușkin 16, biroul 5.
- Telefonul la care poți suna este **022 287 090**

-
- 3. Centrul de Justiție Socială Echitate** apără gratuit drepturile oamenilor care sunt în situație mai complicată. Centrul are grijă să ajute oamenii care sunt înjosiți sau nu își pot apăra drepturile, să se simtă bine în satul sau orașul lor.

- Centrul se află în orașul Criuleni, strada Biruința, 12, biroul 200.
- Telefonul la care poți suna este **0248 22 190**

-
- 4. Asociația Obștească Fiecare Contribuie pentru Schimbare (FCPS)** are grijă ca toate persoanele cu dizabilități să trăiască bine în satul sau orașul lor.

- FCPS se află în orașul Criuleni pe strada 31 august, 112.
- Telefoanele la care poți suna sunt **0248 21 809** și **0248 20 654**
- Poți găsi mai multă informație despre Asociația Obștească Fiecare Contribuie pentru Schimbare pe [site-ul www.fcps.md](http://www.fcps.md)
- Mai poți trimite și o scrisoare prin poșta electronică, la adresa office@fcps.md

⋮ Această broșură a fost elaborată în cadrul proiectului
⋮ „Parteneriate locale pentru un acces mai bun la
⋮ justiție”, implementat de AO „Fiecare contribuie
⋮ pentru Schimbare” în calitate de beneficiară a
⋮ proiectului „Consolidarea eficienței și accesului la
⋮ justiție în Moldova”, implementat de PNUD Moldova
⋮ în parteneriat cu Institutul de Reforme Penale,
⋮ cu suportul financiar al Suediei.

Asociația Obștească „Fiecare Contribuie pentru Schimbare”
(FCPS) se află în orașul Criuleni pe strada 31 august, 112.

Telefoanele la care poți suna sunt **0248 21 809** și **0248 20 654**